Fototentoonstelling: De heftige jubilea van Berlijn

Nieuwe expositie toont hoe Duitse regimes zichzelf vierden

Achtergrond - 21 juni 2012

Berlijn viert in oktober haar 775-jarig bestaan. De stad vierde twee keer eerder een jubileum: in 1937 tijdens het nationaal-socialisme en in 1987 in een verdeelde stad. Een fototentoonstelling belicht die beladen feesten van vroeger. “Oost wilde West verslaan en West wilde vooral anders zijn”, zegt historicus Krijn Thijs die de tentoonstelling samenstelt.

“Een mooie dwarsdoorsnede van de stad”, noemt Krijn Thijs de foto’s van de Berlijnse jubilea. “Het is alsof je een kleine sonde in het verleden laat afdalen, in de politieke systemen van die tijd. Dat biedt een leuke ingang in de stadsgeschiedenis.” Thijs, als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Duitsland Instituut Amsterdam, is als curator verantwoordelijk voor de expositie ‘Die Berliner Stadtjubiläen’. Het is een van de tentoonstellingen die tot de festiviteiten ter gelegenheid van het 775-jarig jubileum van de stad behoren. “Aan de hand van de feesten kun je laten zien hoe een politiek systeem in elkaar zit. Ze vieren namelijk zichzelf”, aldus Thijs.

Derde Rijk

De nationaal-socialisten waren de eersten die het bestaan van Berlijn vierden in 1937. De plannen voor een feest bestonden al in 1928, zegt Thijs, “maar toen stelde de burgemeester het feest uit vanwege de economische crisis.” De viering van 700 jaar Berlijn was een heel traditioneel en lokaal feest van plaatselijke nazi's. “Het was haast kneuterig, een kort en klein feest in het Derde Rijk” aldus Thijs. “Je zag de burgemeester vaak en Berlijners konden gemakkelijk deelnemen aan de festiviteiten. De architectuur van Albert Speer of de plannen voor de nieuwe hoofdstad Germania speelden tijdens het feest geen grote rol."

Vijftig jaar later was de politiek van veel groter belang. Berlijn was, twee jaar voor de val van de Muur, tijdens het 750-jarig jubileum in 1987 verdeeld in Oost en West. Beide helften van de stad hadden hun eigen festiviteiten en probeerden elkaar daarmee de loef af te steken. Thijs: “Oost-Berlijn vierde een groots staatsfeest met een optocht die vijf uur duurde en een prominente rol voor regeringsleider Erich Honecker. Allerlei mooie bouwprojecten, zoals het

Nikolaiviertel (een reconstructie van het middeleeuwse Berlijn - red.) werden speciaal voor het jubileum voltooid.” Investeringen en werklieden uit de hele DDR werden ingezet om Berlijn te verfraaien. Dat maakte de stad in de rest van de DDR niet populair. “De Berlijn-haat was tijdens die jaren echt legendarisch”, zegt Thijs. Toch was de grote optocht een enorm succes. “Daar waren niet alleen de toeschouwers, maar ook de Stasi én de West-Berlijnse journalisten het over eens.”

'Wasserkorso'

> De Berlijnse burgemeester Wowereit en Krijn Thijs (r.), curator van de tentoonstelling 'Die Berliner Stadtjubiläen'. Thijs promoveerde in 2006 op de viering van de Berlijn-jubilea van 1937 en 1987. Afb.: Amin Akhtar / 775 Jahre Berlin.

“West-Berlijn worstelde erg met de erfenis van de nazi’s en de concurrentie met Oost-Berlijn”, vertelt Thijs. De West-Berlijners vroegen zich af of ze zichzelf wel met een pompeus feest konden vieren of dat een democratie zich anders moest presenteren. “West-Berlijn wilde vooral niet marcheren en geen optocht. Toen hebben ze het *Wasserkorso* bedacht, een optocht op het water met een bijdrage van partners uit West-Europa.” In Oost-Berlijn deden ze echter precies hetzelfde en organiseerden ze op dezelfde dag een waterfeest met gedeeltelijk dezelfde boten en vormen. “Je ziet dat de feesten echt op elkaar reageren. Oost wil West verslaan, West wil vooral anders zijn en het echte Berlijn laten zien”, aldus Thijs.

Aan het watercorso namen ook een paar tjalken uit Nederland deel. “Die kwamen uit het ‘rode Friesland’ en deden er zo’n zes weken over om in Berlijn te komen”, zegt Thijs. Voor het eerste mochten boten uit West-Europa over Oost-Duitse wateren varen om Berlijn te kunnen bereiken. “Toen ze ontvangen werden aan de grens van de DDR ontstond er bonje in de groep”, vertelt Thijs. “Ze hoorden toen dat er ook een waterfeest in Oost-Berlijn was en sommige schippers wilden liever in Oost meevaren”. Een lastige kwestie voor het West-Berlijnse stadsbestuur die de boten contractueel had vastgelegd. Uiteindelijk werd een compromis bereikt: “Een aantal boten is de dag na het *Wasserkorso* doorgevaren naar Oost-Berlijn. Een stukje Koude Oorlog met kaaskoppen”, aldus Thijs.

Ronald Reagan

De bootjes in Oost en West, de grote optocht tegenover het ‘pluriforme’ feest, de start van de Tour de France in West en de tegenhanger daarvan, de *Friedensfahrt* in Oost, ze zijn allemaal te zien in de fototentoonstelling. “Het is een terugblik naar vroeger, hoe heftig die jubilea eigenlijk waren”, zegt Thijs. Er is ook aandacht voor andere gebeurtenissen uit 1987 die later een voorbode bleken van de grote omwentelingen in 1989. De Amerikaanse president Ronald Reagan sprak

staande voor de Muur: “Mr. Gorbachev, tear down this wall!”, woorden die later haast profetisch bleken. Gorbatsjov bezocht in datzelfde jaar Oost-Berlijn. In Oost-Berlijn waren opstootjes tussen jongeren die bij de Muur naar een concert van David Bowie wilden luisteren en de politie. “In 1987 leed de Stasi ook haar eerste openlijke nederlaag toen ze de oppositie niet langer de kop in kon drukken en waren er voor het eerst rellen in het West-Berlijnse Kreuzberg op 1 mei”, vertelt Thijs. De tentoonstelling laat niet alleen de feesten, maar ook de onverwachte gebeurtenissen van het jaar 1987 zien.

Het jubileum van de stad Berlijn werd in het verleden voor het karretje van de machthebbers gespannen. Hoe is dat nu, in het verenigde Berlijn? “Het 775-jarig jubileum is vooral ‘light and easy’”, zegt Thijs. “Berlijn is sinds de val van de Muur een stuk minder extreem geworden. Er is minder politieke scherpslijperij dan vroeger.” Tijdens de festiviteiten in oktober is er bijvoorbeeld meer aandacht voor de middeleeuwse wortels van Berlijn en voor het veelzijdige karakter van de stad. Het officiële deel van het programma vindt plaats in het voor het vorige jubileum gebouwde Nikolaiviertel, een paar straten die het Berlijn van de middeleeuwen moeten laten zien. Thijs: “Als je het heel kort moet samenvatten wordt het nu gevierd in de omvang van de nazi’s, op een locatie van de *Hauptstadt der DDR* maar met de ideologie van West-Berlijn.”

De fototentoonstelling ‘Die Berliner Stadtjubiläen’ is te zien vanaf 25 augustus tot 28 oktober 2012 voor de Marienkirche, op de hoek van Karl-Liebknecht-Straße en de Spandauer Straße in het centrum van Berlijn.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:
https://duitslandinstituut.nl/artikel/175/fototentoonstelling-de-heftige-jubilea-van-berlijn